

YÜCELTİLMİŞ SÖMÜRGEÇİLİK: YERLEŞİMCİ SÖMÜRGEÇİLİĞİN SÜREKLİLİĞİ

J. Moufawad Paul*
Türkçesi: Sinan Jabban

1. Giriş

Elinizdeki metinde, günümüzde varlığını sürdürmekte olan yerleşimci sömürgeciliği ve sömürgeciliğin bu sürekliliğinden doğan felsefi sorunsalı ele alacağım. Yerleşimci sömürgecilikten kasıt, bir ulus tarafından fethedilen ve boyunduruk altına alınan bölgeye, o ulusa mensup sömürgeci halkların yerleşmesi suretiyle yaratılan sömürge hâlidir. İmtiyazlı bir yerleşimciler kastının, “anayurtlarını” teşkil eden ulus adına fethedilen bir coğrafi alan üzerinde hak iddia etmelerine dayanan böylesi bir vaziyet, bir sömürgeci-sömürgeleştirilen ikiliğine yol açmaktadır. Yerleşimci sömürgecilik, yeni sömürgecilikten farklıdır; yeni sömürgecilik, yerleşimci sömürgeci bir yapının sömürgeleştirilenler tarafından gerçekleştirilen bir devrimle alaşağı edilmesini takiben ortaya çıkan -ve sıklıkla yerleşimcileri ülkeyi terk etmeye icbar eden- dekolonizasyon hâline tepki olarak eski anayurdun, eski sömürge mülkünü doğrudan yerleşimden ziyade sermaye ihracına dayalı bir emperyalist ilişki biçimine bağımlı kılması sonucunda ortaya çıkmaktadır.¹ Başarılı dekolonizasyon süreçleri ertesinde yerleşimci sömürgeciliğin nasıl yeni sömürgeciliğe dönüştüğünü görmek için Afrika ve Güney Asya’da (örn. Cezayir, Hindistan vs.) yerleşimci-sömürgeci tahakküme karşı devrimler gerçekleştirmiş olmalarına rağmen bugün emperyalist merkezlerin iktisadî ve siyasî hegemonyasına bağımlı, sömürülen çeper ülkeler hâline gelmiş olan sayısız örneğe bakmak yeterli olacaktır.²

* Dr. J. Moufawad Paul, York Üniversitesi Felsefe Bölümü, Kanada. Ana araştırma alanları: Marksist felsefe, sömürge karşıtı teori, liberal teori.

¹ “Sermaye ihracı” adlı yeni sömürgeci ilişki biçimi ve onun yerleşimci sömürgecilik ile bağlantısı V. Lenin’in *Emperyalizm: Kapitalizmin En Yüksek Aşaması* adlı kitabında detaylıca ele alınmıştır.

² Emperyalist merkezler ile emperyalizmin çeper ülkeleri arasındaki sömürü ilişkilerine ve bu ilişkilerin tarihine dair tasvir, tahlil ve kavramsallaştırmaların sağlam örnekleri için bkz. Samir Amin, *Accumulation on a World Scale* [Küresel Ölçekli Birikim] (1974), *Unequal Development* [Eşitsiz Gelişim]

Yerleşimci sömürgeciliğin, yeni sömürgeciliğe dönüşme yönündeki tarihsel eğilimine rağmen hâlâ var olduğunu ve mevcut yeni sömürgeci küresel düzen bağlamında bu durumun sorgulanması ve incelenmesi gereken, şahsına münhasır bir felsefi soruna yol açtığını ortaya koymayı amaçlıyorum. Yüceltilmiş sömürgecilik³ ismini verdiğim bu sorunu ele alırken, çalışmalarını dekolonizasyon öncesi dönemdeki yerleşimci-sömürgecilik örneklerini ve yeni sömürgeciliğin yükselişini incelemeye adanmış kimi sömürge karşıtı teorisyenlere başvuracağım. Sömürge karşıtı teori, post-kolonyal teoriyi etkilemiş bir fikir akımı olmakla birlikte, ondan farklıdır. Post-kolonyalistler, post-kolonyal durumların tasvirini ve bir yandan geçmişin yükü ile boğuşurken bir yandan da var olan yeni sömürgeci gerçekliğe uyum sağlamaya çalışan eski sömürge toplumların epistemolojisini mesele edindirirler. Daha ziyade kültürel emperyalizm sorununa odaklanan post-kolonyal teorisyenlerin aksine, sömürge karşıtları genellikle, ırkçılık ve Avrupa-merkezcilik gibi kültürel emperyalist ideolojilere -son tahlilde- zemin teşkil eden emperyal sömürü ve baskı ilişkilerinin maddi gerçekliği üzerine yoğunlaşmışlardır. Dahası, sömürge karşıtı teori çoğunlukla tarihsel materyalist -yani Marksist- bir kuramsal temelden beslenmektedir ve bu sebeple de postmodernizm ile postyapısalcılığın teorik sorunlarını paylaşan post-kolonyal teori ile ayrı düşmektedir.

Gelgelelim, ileriki sayfalarda daha belirgin şekilde göreceğiniz üzere, tarihsel materyalist bir sömürge karşıtlığının –gerek yerleşimci gerekse yeni- sömürgeciliğin tarihi ile muhtevasını kavrama ve yerleşimci sömürgeciliğin çağımızdaki devamlılığının nedenlerini anlama açısından daha faydalı olacağı kanaatindeyim. Ayrıca, sömürge karşıtı teorinin daima sömürgeciliği ortadan kaldırmayı amaç edinmiş olduğunu göz önünde bulundurursak, sözünü ettiğim türden bir yaklaşımın benimsenmesinin, post-kolonyal teoriden büyük oranda kopuk bir siyasal pratiğin yaratılmasına hizmet edebileceğini de söyleyebiliriz.

Bu yazıda dekolonizasyon döneminde ve onu takip eden yeni-sömürgeci evrede yok olmayan ve ABD, Kanada ve İsrail gibi yerlerde varlığını sürdürmekte olan yerleşimci sömürgeciliğin yol açtığı felsefi sorunsalı irdeleyeceğim. Yerleşimci sömürgeciliğin geçmişteki örnekleri hakkında çok kez yazıp çizmiş olan sömürge karşıtı teorisyenlerden bu konuda öğreneceğimiz birtakım şeyler olduğunu düşün-

(1976) & *Class and Nation* [Sınıf ve Ulus] (1980). Zak Cope'un yakın zamanda çıkan *Divided World, Divided Class* [Bölünmüş Dünya, Bölünmüş Sınıf] adlı eseri de bu fenomenin yapısını ve ekonomi politikasını tartışma hususunda hayli başarılıdır.

³ Okura Not: Yazarın kullandığı "Yüceltilmiş Sömürgecilik" kavramının orijinali *Sublimated Colonialism*'dir ve burada aslında tevriye sanatına başvurulmuştur. İlk kelime olan *Sublimated*, bir yandan İngilizcedeki *sublime* (yüce) anlamında kullanılarak sömürgecilerin anayurtlarını yükselttikleri o efsanevi mertebeye atıfta bulunmaktadır; bir yandan ise katı maddenin doğrudan gaz hâline geçtiği kimyasal süreç olan süblimleşme anlamında kullanılarak evvelden görünür ve somut hâlde olan sömürgeci ilişkilerin zamanla nasıl örtbas edildiğine dikkat çekmektedir. Metni okurken kavramın bu ikili anlamını akılda tutmak muhakkak ki faydalı olacaktır. -çev.

nüyoruz; ama, doğal olarak, onların kavrayışını karşı karşıya olduğumuz duruma adapte etmek zorunda olduğumuzun da bilincindeyim. Bu incelemem genel olarak şu doğrultuda ilerleyecektir: (1) Dekolonizasyon döneminin ertesinde, yerleşimci sömürgecilikte yaşanan dönüşüm ve bu dönüşümün sömürge karşıtı teori açısından anlamı; (2) Yüceltilmiş sömürgecilik adını verdiğim, gündelik toplumsal ilişkilerin altına itilmiş sömürgecilik biçiminin tasviri ve tahlili; (3) Bu yüceltilmiş sömürgeciliğin epistemolojisi.

2. Yerleşimci Sömürgeciliğin Dönüşümü, Sömürge Karşıtı Düşüncenin Dönüşümü

Frantz Fanon ile Albert Memmi'nin sömürgeciliğe dönük o meşhur eleştirilerini kaleme aldıkları dekolonizasyon dönemi artık son bulmuştur. Avrupa'nın eski sömürgelerinin çöküşünü takiben yerleşimci sömürgecilik tümüyle ortadan kalkmamışsa da, bu sömürgecilik türünün belirli bir tarihsel formunun sahiden de tarihe gömülmüş olduğu söylenebilir. İşte Fanon ile Memmi'nin tahlilleri de, Fransız Cezayir'i, İngiliz Hindistan'ı vs. gibi örnekler şahsında vücut bulan bu sömürgecilik biçimini konu ediniyordu. Bu düşünürlerin her ikisi de "sömürge" ile "anayurt" arasındaki ilişkinin belirleyici rol oynadığı bir sömürgeci yapı betimliyordular. Fanon için bu ilişki, sömürgeleşen toplumun altında yatan maddi ilişkilerin bir parçasıydı; sömürge, temsil ettiği ulusun değerlerini yeniden üretiyordu ve anayurdun ırklara yaklaşımı da sömürgecilerin faaliyetlerinden etkileniyordu. Söz konusu ilişkiye getirdiği tahlilden hareketle Fanon, sömürgecinin "başka bir toprağa yerleşmiş olmasına ve orayı kendisinin görmesine rağmen [...] yabancı olmayı sürdürdüğü" (1963, s. 40) bir durum tasvir etmektedir. Çünkü anavatan daima silah ve asker göndererek uzaktan da sömürgeci-sömürgeleşen ikiliğini pekiştirebilmektedir. Memmi de, Fanon'un yaklaşımına katılmakta ve sömürge-anavatan ilişkisinin temel olduğunu söylemektedir: "anayurt, uzak ve asla gerçekten tanınamayacak bir ideali temsil etmektedir; fakat [...] bu ideal [aynı zamanda] zamandan yalıtılmış ve değişmezdir de. Sömürgeci, anayurdunun muhafazakâr olmasına gereksinim duyar" (1991, s. 61).

Ne var ki, güncelliğini koruyan yerleşimci sömürgecilik örnekleri, başka bir yerde bulunan birtakım anayurtların uydu kolonileri değildir. Örneğin, ABD ve Kanada uzun yıllardan beri Britanya'nın sömürgeleri değildirler ama yine de yerli halklar pahasına varlık gösteren sömürgeci hükümet yapılarını muhafaza etmişlerdir. Belki de en yeni yerleşimci sömürgeci özne olarak nitelendirebileceğimiz İsrail ise, ilk başlarda önce Britanya ardından da ABD tarafından desteklenmiş olmasına rağmen, hiçbir zaman coğrafi anlamda bir anayurt-sömürge ilişkisine sahip olmamıştır. Dolayısıyla, varlığını günümüzde de sürdürmekte olan sömürgecilik biçimi söz konusu olduğunda, sömürgeciliği sömürge-anayurt şeklindeki tarihsel çerçeve uyarınca tanımlayan teorik yaklaşım güncellenmek durumundadır. Geriye

kalan bu yerleşimci sömürgecilik örneklerini yüceltilmiş sömürgecilik olarak nitelendiriyor oluşunun sebebi, buralarda sömürgeci hegemonyanın toplumun alt ve üst-yapısal görüngülerinin altına süpürülmüş olmasıdır. Yani sömürgeciliğin temel nitelikleri muhafaza edilmektedir; ama biçimi dönüşüme uğramıştır. Nitekim çok sayıda yerleşimci-sömürgeci yapının Fanon ile Memmi'nin devrinde Afrika ve Asya'da patlak vermiş olan dekolonizasyon hareketlerinden etkilenmeyişi'nin nedenleri de, ilişkilerde yaşanan bu süblimleşmenin maddi arka planında aranabilir.

Sömürge karşıtı teorinin sömürgecilik kavramsallaştırması büyük ölçüde sömürge-anayurt ilişkisi uyarınca olduğundan, bu tarihsel yapı dekolonizasyon yangının alevlerinde kül olduğu vakit kimi akademisyenler çıkıp dünyanın artık "post-kolonyal" olduğunu iddia edebilmişlerdir. Bu bağlamda mesela, post-kolonyal teorisyenlerden Homi Bhabha sömürgeciliği temelde belirleyen "koloni ile metropol arasındaki küresel bağ" (1994, 212) olduğunu söylemektedir. Yani gördüğümüz üzere post-kolonyal düşün, kavramı salt anayurt-sömürge ilişkisine indirgemekte ve buradan hareketle sömürgeciliğin son bulmuş olduğunu önsel olarak varsaymaktadır.⁴ Gelgelelim, Babha'nın Fanon üzerine makalesinde iddia ettiğinin aksine⁵, ben Fanon ve Memmi gibi düşünürlerin önemini geline nokta sadece post-kolonyal teorinin öncülerinden ibaret olduğunu düşünmüyorum. Çünkü bence sömürge karşıtı düşünce maddi gerçekliğe dair, post-kolonyal düşüncede eşine benzerine rastlanamayan kavrayış biçimleri sunmaktadır. Fakat öte yandan, sömürge-anayurt ikiliği üzerinden tanımlanan sömürgecilik biçimini de tarihsel bağlamı içinde incelemeli ve yüceltilmiş sömürgeciliğe yol açan tarihsel ilişkileri de bu bağlamla karşılaştırmalı olarak değerlendirmeliyiz.

Geride bırakılmış olan tarihsel kesitte, çağdaş sömürgeciliğin kapitalizmin gelişimine bağlı olmuş olduğu doğrudur. Ama öte yandan, Kolomb Devri diye de tabir edebileceğimiz bu ilk dönemin tümüyle kapitalist bir girişim olduğunu düşünmek yanlış olacaktır; çünkü bu, haraca dayalı bir sistemden kapitalist üretim biçimine geçiş sürecinde, Avrupa menşeli türlü feodal bayrakların gölgesinde gerçekleşmişti. Dolayısıyla da aslında sömürge-anayurt ilişkisi, imparatorluklar inşa etmeye odaklanan feodal algı ile de bağlantılıydı. Örnek verecek olursak, mesela İspanya bir toprak bütünü -ve orada bulunan kaynaklar- üzerinde hak iddia ettiğinde buradaki amacı, bir imparatorluk olarak İspanya'nın topraklarını genişletmekti. Fakat bu feodal sömürgecilik ve ona eşlik eden Avrupa üstünlüğü ideolojisi ile eşzamanlı

⁴ Post-kolonyalizmin, eski kolonilerdeki insanların kimliklerini de incelediği gerçeğini kabul ediyorum. Zaten eleştirimin amacı post-kolonyal teorinin tamamını rafa kaldırmak değil, birçok post-kolonyal teorisyenin gerçekte var olan sömürgeci ilişkilere yaklaşımındaki eksikleri gözler önüne sermektir. Post-kolonyal teorinin böylesi bir kör noktası olduğu için, Fanon gibi sömürgeciliğe cephe alan düşünürler genelde basitçe göz ardı edilmektedirler. *Fanon: A Critical Reader (1996)* [Fanon: Eleştirel Bir Okuma Kılavuzu] bu post-kolonyan kibreye karşı çıkan iyi bir çalışma niteliğindedir.

⁵ Bkz. Babha, 1994, s. 40-65.

olarak da kapitalist ilişkiler yeni yeni filizlenmeye başlamışlardı. Nitekim sömürgecilik girişimlerine öncülük edenler, sömürgeleştirilen memleketin kaynaklarından (rekabetin keskin olduğu şeker ticaretinde olduğu üzere) ya da insanlarından (Afrika merkezli köle ticaretinde olduğu üzere) elde edecekleri gelir ile cüzdanelerini şişirmeye niyetli tüccar kapitalistlerdi.

Bu yeni doğmakta olan kapitalist ilişkiler, ticarî sermayenin Avrupa'ya aktardığı zenginliklerle birlikte sanayi kapitalizmine dönüştüğünde, eskinin feodal kolonileri kendilerini yükselişe geçmiş olan kapitalist güçlere bağlı vaziyette buldular. Dolayısıyla da, koloniler her ne kadar proto-kapitalist yapılar olarak nitelendirilebileceklerse de, anayurt ile aralarındaki ilişki aslında feodal ideolojinin bir ürünüydü. Meseleyi başka türlü ifade edecek olursak, feodal yönetime tâbi merkantilizmde, bir ülke bir pazarı ele geçirdiği vakit onu kendi hukukunun denetimine sokmak zorundaydı. Zamanla, Avrupa burjuvazisinin yer yer iktidara gelmeye başlamasıyla birlikte sömürgecilik biçimleri de buna uyacak şekilde dönüşüme uğramaya başladı. Mesela 1776 senesinde Amerika'daki koloniler Britanya'dan bağımsızlıklarını ilan ettiler. Böylece, eski anavatanının siyasî tahakkümünden kurtulan devrim sonrası Amerika kendi kapitalist güzergâhında "kârını anayurttaki hâkim sınıfla paylaşmaksızın" (Amin 2003, s. 57) ilerlemeye koyuldu. ABD kısa sürede koloni-anavatan şeklindeki feodal ikiliğe sahip olmayan bir sömürgecilik örneğini teşkil eder hâle geldi; ki bu koloniler gerçekten de siyasal anlamda orijinal anavatanına bağımlı değillerdi. Keza Avustralya, Kanada ve Yeni Zelanda da, farklı yöntemlerle ve farklı süreçlerden geçerek anayurtla ilişki içindeki sömürge yapılar olmaktan bir bir çıktılar.

Ne var ki, adı geçen ayrılık süreçlerine bakıp da, sömürge-anayurt bağlantısının kopmasıyla birlikte yerleşimci sömürgeciliğin de son bulmuş olduğu çıkarımına varmak hatalı olacaktır. Neticede bu ülkelerde hâlâ bir yerli halk olduğu gibi, yerlilerin topraklarını ve kaynaklarını ele geçirmeyi isteyen ve sayısı hızla artmakta olan yerleşimci bir nüfus da vardı. Samir Amin'in ABD'nin kuruluşuna ilişkin belirttiği olduğu üzere: "[kolonidekiler] güç sadece kendilerinde olsun istiyorlardı; ama bunu evvelin sömürgeci egemenlerinden farklı bir yol benimsemek için değil, hâlihazırda gerçekleştirilmekte olan pratikleri daha etkili ve daha kârlı bir biçimde sürdürmek için istiyorlardı. Ana amaçları batıya doğru ilerleyerek Kızılderili halkına yönelik soykırımı yinelemektir" (2003, s. 57-58). Böylelikle, Amerika'nın Britanya tahakkümünden kopuşundan sonra da yerli topraklarının ilhakı sürmüştür.

3. Yüceltilmiş Sömürgeciliğin Ortaya Çıkışı

Sömürgecinin anayurttan kopuşu ile doğan bu ülkeler, yerli halkları katletmeyi sürdürmelerine ve köleciliğe dayalı ekonomilerini korumalarına rağmen, kimliklerini "koloni" olarak görmeyi zamanla bıraktılar. İşte ben de, tarihte çoğunlukla bu tür ayrılık süreçlerinin ertesinde açığa çıkmış olan -ve sömürge-anayurt ikiliğinin

bir kenara atılması ile birlikte, sömürgeci ve sömürgeleşen arasındaki somut ilişkinin post-kolonyal ayrılık sürecinin ideolojisi tarafından örtbas edildiği- yerleşimci sömürgecilik biçimini yüceltilmiş sömürgecilik olarak tanımlıyorum. Sözü etmiş olduğum ayrılık süreci, kendisinden sonra kurulacak tüm sömürgeci ilişkiler için bir standart belirlemişti. Tabii, bu sömürgecilik özünde eskisinin aynısıydı ama biçimsel olarak ondan farklıydı. Yani aslında ayrılık sonrası kurulan herhangi bir yerleşimci sömürgecilik örneği yüceltilmiş sömürgecilik olarak nitelendirilebilir.

Kolomb Devri'ne damga vuran anavatan ideolojisi, yerleşimci sömürgeciliğin varlığını sürdürdüğü post-koloni/anayurt uluslarda yüceltilmiş bir biçimde sürdürülmüştür. Koloniden bağımsız bir coğrafya olarak anavatan artık olmadığı için sömürgecinin kendisi anavatan hâline gelmiştir ve sömürgecilerin "anavatanı" olarak görülmektedir.

"Sömürgeci, bir sömürgeci olarak varlığını sürdürebilmek için" diyordu Memmi, "anavatanın daima bir anavatan olarak kalması zorunludur" (1991, s. 62). Ve bu bağlamda tam da koloni kendi anavatanına dönüşmüş olduğu için, anavatan ilelebet anavatan olarak kalabilmektedir. ABD milli marşı "hür insanların toprağı, yiğitlerin yurdu" şeklinde bir dize barındırmaktadır; Kanada milli marşında ise Kanada'dan "yurdumuz, yerlisi olduğumuz toprağımız" diye söz edilmektedir. Eskinin kolonisinin bağımsız bir ülkeye dönüşmesiyle birlikte sömürgeci de kudurmuş bir vatansever hâline gelmekte, kutsal hak ve açık kader⁶ ideolojileri seferber edilerek sömürgecinin gerçek yüzünü sahte bir yerlilik maskesi ardına gizlemektedir. Bu anavatan ideolojisi, günümüze dek kalabilmiş olan tüm sömürgecilik biçimlerinin özünde yer almaktadır.

Dahası, sömürge-anayurt ilişkisini tasvir ederken Memmi, sömürgecinin anayurduna nasıl efsanevi bir yücelik atfettiğinden ve "özgüvenini pekiştirme ve sahip olmayı arzuladığı kimliği kendisine yakıştırabilme" (1991, s. 59) doğrultusunda onu nasıl idealize ettiğinden söz etmektedir. Neticede sömürgeci zaten varlığını kısmen, kendisini uygarlaştırma görevi olan bir yerleşimci olarak lanse etmek suretiyle meşrulaştırmaktadır. Tabii, sözü geçen uygarlaştırma aslında sömürgeleşen ülkeyi anayurdun değerlerine tâbi kılmaktan başka bir şey değildir. Dolayısıyla, anayurt "ufkun ötesinde yer almakta ve sömürgecinin faaliyetlerinin faydalı görünmesi için bir aracı kılınmaktadır. Çünkü eğer yerleşimci evine dönecek olursa anayurt yüceltilmiş niteliğini yitirecek, o da yüce insan kimliğinden mahrum kalmış olacaktır" (Memmi 1991, s. 60-61). Böylesi idealleştirilmiş bir anayurt algısı günümüzdeki yerleşimci sömürgecilik örneklerinde, farklı biçimlerde olsa da, sürdürmektedir. Anayurda tapınmanın günümüzdeki tezahürü, bütünüyle yüce bir anayurdu kendisine nesne edinmektedir. Yüceltilmiş sömürgecilik adını verdiğimiz

⁶ İng. Manifest Destiny: 19. yüzyıl ABD'sinde yerleşimcilerin kıtanın tamamına yayılmasının kutsal bir hak olduğu düşüncesini temel alan bakış açısına verilen ad -çev.

durumda sömürgecinin anayurdu kolay kolay yitiremeyeceği bir “yüceliğe” sahiptir; çünkü söz konusu anayurt aslında hayalî bir mekândır.

Kapitalizmin merkezindeki bu yüce anayurt olgusu, Avrupa-merkezcilik ideolojisi bağlamında daha iyi anlaşılacaktır. “Avrupa’nın sözümlerine ona coğrafi sürekliliği ile Avrupa dışı kültürler arasındaki karşıtlık efsanesi üzerinden Avrupa kültürünün kendisini yeniden inşa ettiği” (Amin 1989, s. 10-11) bu ideoloji, günümüzdeki yerleşimci sömürgeciliklerin kendi varlıklarını meşrulaştırmalarına hizmet etmektedir. Gerçekten de bugün, yüceltilmiş sömürgeci devletlerin en güçlüleri kendilerini Avrupa’nın tarihi hegemonyasının birer parçası olarak görmektedirler. Fakat benzer şekilde, Avrupa-merkezci olmayan başka yüceltilmiş sömürgecilik örnekleri de (Türkiye’nin Kürt sömürgeleri örneğinin) anayurda dair efsaneleştirilmiş algılara sahiptirler. Tarihsel mekân hakkındaki bu abartılı tasavvur, sömürgeci gerçekliğin muhafazasını da tarihsel olarak meşrulaştırmaktadır. Anayurt, tarihin tamamı hâline gelmiştir ve tarih, sömürgeciliği ayakta tutmaktadır. Kültür ve tarihin böylesi bir ideolojik kullanımı ile de sömürgeleştirilen toprakların artık sömürgecinin anayurdu olduğu fikri yerlilerin aklına kazınmaktadır. Fanon yazılarında bu yüce anayurt ideolojisinden söz etmiyordu belki; ama sömürgeciliğin, sömürgeleştirilenleri kötülemek adına tarihi nasıl kontrol ettiğini ve çarpıttığını gayet iyi kavramıştı:

“Sömürgecilik bir ulusu esir etmekle ve yerlilerin zihninden tüm biçim ve içeriği silmekle yetinmez. Sapkın mantığı uyarınca, ezilen halkın geçmişine de el atarak onu çarpıtır, biçimsizleştirir, yok eder... Sömürgecilik bilinçli olarak yerlilerin aklına, yerleşimcilerin ülkeyi terk etmesi hâlinde derhal bir barbarlık, bir hayvanlık derekesine inecekleri düşüncesini kazıyıp gayret etmektedir” (1963, s. 210-11).

Gelgelelim, koloni anayurt hâline geldiğinde ve yerleşimciler kendilerini yerliler olarak görmeye başladıklarında yerlilerin kafalarına herhangi bir terk-i diyar fikrini “kazımanın” lüzumu kalmamaktadır. Yerleşimci, geçmişi ele geçirmiştir ve sömürgecinin ortaya çıkışının tarihin başlangıcı olduğunu iddia etmektedir. Bununla eşzamanlı olarak da ırkçı ideoloji sömürge mekânda, o mekânı bir sömürge olarak tutma amacıyla yaratılmış türlü kanun ve kurumlar aracılığıyla işlev görmeyi sürdürür. Örneğin, Amerika’da bugün “Kızılderili sorunu” ile başa çıkmak için rezervler ve *bantustan*’ların⁷ yanı sıra türlü kamu kurumları da mevcuttur. Geline nokta, yerleşimcilerin kendilerini hakiki yerliler olarak görüyor oluşları aslında sömürgeci ırkçı ideolojinin bir neticesidir. Yani sömürgecilik dediğimiz tarihsel süreç, yerleşimcinin artık dışsal bir anayurda aidiyet hissetmediği bir yerleşim ideolojisi var etmiştir.

Anayurdun, sömürgecinin kendisine ve eşzamanlı olarak da mistik bir mekâna dönüşmesinin sonucu, yüceltilmiş sömürgeci bir şimdiki zaman ve mutlaklaştırılmış bir sömürgeci geçmiştir. Bugünkü sömürgeci yapısı, geçmişteki sömürgeci ta-

⁷ *Bantustan*: Apartheid dönemi Güney Afrika’ında sırf Siyahilerin yaşadığı bölgelere verilen isim -çev.

rihi uyarınca belirlenmiş çok sayıda ülke olmasına rağmen bizlere sömürgeciliğin tarihsel bir zorunluluk olarak yaşanıp bitmiş olduğu anlatılmaktadır. Oysa sözünü ettiğimiz ülkeler açısından “[sömürgeciliğin] tüm halka dayattığı ikilik” (Fanon 1963, s. 45-46) hâlâ kısmen belirleyicidir.

Dahası, mevcut sömürgecilik çağı, küresel kapitalizm ile bağlantılı olarak değerlendirilmelidir. Modern anlamda sömürgeci proje 1492-1800 yıllarını kapsayan, büyük ölçüde Avrupa menşeli bir süreç olarak sanayileşmeye malzeme sağlamış ve dünyayı kapitalist pazara hazırlamıştır. Fakat nasıl ki merkantilizmin proto-kapitalist dürtüleri gelişkin kapitalizmin kiler ile bir değilse, modern sömürgeci girişimler ile bugünkü kapitalizmin bir uzantısı olan reel sömürgecilik arasında da farklılıklar vardır. Yine de anlaşılması gereken şudur ki kapitalizm sömürgeciliği, sömürgecilik de kapitalizmi etkilemiştir ve temelde bu ikisi birbirine bağlıdır.

Mevcut kapitalist dünya düzeninde egemen olan -ve benim yüceltilmiş sömürgecilik olarak adlandırdığım- yerleşimci sömürgecilik biçimi, sömürgeciliğin diyalektik dönüşümünün bir ürünü olarak anlaşılmalıdır; çünkü bu, Kolomb Devri'ne damga vuran ve anayurt-sömürge ilişkisine dayalı olan sömürgecilikle aynı olduğu gibi ondan farklıdır da. Biz artık (George) Washington Devri'ndeyiz ve bence bu ayrımı ortaya koymak, merkantilizm ile kapitalizm arasındaki ayrımı ortaya koymak kadar önemlidir. Eğer bu ayrımın altı çizilmeyecek olursa, sözünü ettiğimiz bu spesifik yerleşimci sömürgecilik tipini belirleyen nitelikler de kavranamayacaktır.

Evvela, anayurt kavramsallaştırmasından da anlaşılacağı üzere, yüceltilmiş sömürgecilik kendisini bir sömürgecilik biçimi olarak görmemektedir. Buna göre, “koloni devri” geçmiş bitmiş bir şeydir ve açık kader sömürgeciliğin artık olmadığını iddia etmektedir. Ward Churchill'in de belirttiği üzere: “En kaypak -ve kimi yönleriyle çıkarıcı- kafa karışıklıklarından biri de pek çok yakın dönem teorisinde görülen, sömürgeciliğin son bulduğunu ilan etme eğilimidir. Tabii hâl böyle olunca da, olmayan bir şeye karşı mücadele etmeyi önceliklerimiz arasına katmak anlamsızlaşmaktadır” (2003, s. 444, no. 56).

4. Yüceltilmiş Sömürgeciliğin Epistemolojisi

Yukarıdaki temel tanımlamaya da ek olarak, yüceltilmiş sömürgeciliğin belirleyici yönlerinden biri de sistemin yerli halklara ilişkin ucuz emek sömürsü politikalarından ziyade, soykırım politikalarına öncelik veriyor oluşudur (fakat bunlar, kapitalizmin “gül pembe şafağındaki” imha pratikleri kadar aleni değildir). Sömürgeciliği karakterize edenin genellikle sömürgecinin sömürgeleştirileni bir ucuz işgücü/köle kastı olarak kullanması olduğu varsayılır; fakat bu sav, her ne kadar çoğu zaman doğru ise de, izahtan varestedir. Dolayısıyla da yüceltilmiş sömürgeciliğin bu farklılığının vurgulanması önemlidir. Nitekim Fanon ve Memmi

de daha çok sömürgeci-sömürgeleşen arasındaki ilişkilere ve toprakların keskin sınırlarla ayrılmasına eğilmişlerdir; çünkü ucuz emek sömürüsü onların tanıyıp bildiği sömürgeciliğin niteliklerinden biri idiye de, buna istisnalar olduğunu biliyorlardı. Onlar için, emek ilişkisini dahi belirleyen, en önemli nitelik dünyanın farklı “türlerin” yaşadığı bölümlere parsellenmesiydi. Fanon bu yüzden “sömürgecilik meselesini her ele alışımızda Marksist analizi biraz esnetmemiz gerekmektedir” (1963, s. 40) demiştir.

Dünyanın, sömürgeci ile sömürgeleşen olmak üzere farklı türlere bölünmesi yaklaşımının de gösterdiği üzere sömürgeci ilişki, kaba bir emek ilişkisinden öte bir şeydir. Sömürgeciliğin tanımlayıcı niteliklerinden biri olan ırkçı ideolojiden ötürü her daim imha tehdidi varlığını korumaktadır. Charles W. Mills ırk kavramının ve 1492 fetih süreci ve öncesinde beyaz Avrupalı kimliğinin inşasının, Avrupalı yerleşimcilerin sömürgeci mekâna -ve dolayısıyla da sömürgeleşen halklara- yaklaşımını nasıl etkilediğini ele aldığı *The Racial Contract* [Irk Sözleşmesi] adlı eserinde şöyle söylemektedir:

“[...] toplum sözleşmesi, Avrupa dışında uygulandığı vakit ırk sözleşmesi hâlini almaktadır ve bu bağlamda mekân ve onun yerlileri yabancı olarak görülmektedir. Bu sebeple de bu mekâna ve bu insanlara dair açıktan kuramlar geliştirilmesi gerektiği düşünülmektedir; çünkü (öyle anlaşılmuştur ki) bunlar dış müdahale olmaksızın kurtarılamayacak kadar defoludurlar (tabii o da, eğer kurtarılmaları ihtimal dâhilindeyse). Avrupalılar, en azından sahici Avrupalılar, “uygardır” ve bu vaziyet yaşadıkları yerlerden de anlaşılabilir. Yerliler ise “vahşidir” ve onların bu vaziyeti de yaşadıkları yerlerden anlaşılabilir” (1997, s. 42).

Tam anlamıyla insan olmayanların (yani Avrupalı olmayanların) az-gelişmiş olduğu düşünülüyor ve bunların doğal durumun bir parçası olduklarına inanılıyordu. Dolayısıyla da bu insanların, tıpkı yabanıl ve ehlileşmemiş doğa gibi, uygarlığın (yani Avrupalılaştırmanın) önünde bir engel teşkil ettiği düşünülüyordu. “Bu yüzden de [sömürgeleşmiş mekânda] kamusal ve siyasal yaratmak için,” diyor Mills, “vahşi ve barbar olana karşı aktif bir mekânsal mücadeleye girişilmesinin (ki mekânın kendisi direngendi zaten) zorunlu olduğu, tüm dünyanın Avrupalılaştırılması hedefi doğrultusunda düşmana karşı cephenin ilerletilmesi gerektiği düşünülmekteydi” (1997, s. 43).

Köleliğin sunduğu ucuz emek gücünün sömürüsü ve kitlesel imha, Amerika kıtalarının sömürgeleştirilmesi sürecine damga vurmuştur.⁸ Öyle ki, Afrika köle ticaretinin sebeplerinden biri de Orta ve Güney Amerika ile Karayipler’deki yer-

⁸ Bu katliamların kasıtlı yahut planlı olup olmadığı meselesi araştırmacılar arasında bir tartışma konusudur. Gelgelelim, Las Casas’ın *An Account, Much Abbreviated, of the Destruction of the Indies* [Karayipler’in Yok Edilişine Dair Pek Kısa Bir Çalışma] gibi tarihsel belgeler, kitlesel kıyımların -tıpkı engizisyonun birer uzantısı olan kitlesel cadı yakma olayları gibi- büyük ölçüde kasıtlı olduğuna işaret etmektedir.

li nüfusun bir çalışanlar kastı olarak kullanılamayacak kadar azalmış olmasıydı. Özel olarak Haiti örneğinden söz eden C.L.R. James bu adadaki yerli halkın “madenlerde köle olarak çalıştırılmanın” yanı sıra “katliama, tecavüze, av köpekleri ile işkenceye, tuhaf hastalıklara ve suni kıtlıklara” (1984, s. 4) maruz bırakıldığını belirtmektedir. James’e göre bu uygulamalar sonucu “[Haiti’nin] sayısı yarım ila bir milyon arası olduğu tahmin edilen yerli nüfusu 60.000’e düşmüştü” (1989, s. 4). Dolayısıyla da “sadece bir kuşağın yetiştiği süre zarfında nüfusun tamamını yok eden [sömürgeciler] çareyi kalabalık Afrika’dan Siyahiler ithal etmekte buldular” (1989, s. 4).

Bu noktada, coğrafi anayurt-koloni ilişkisinden kopan ilk örnek olan ABD’nin doğuşunu ele almanın önemli olacağını düşünüyorum. Çünkü bu ulusun kökenini incelediğimiz vakit yukarıda tartıştığımız “türler” ayrımı meselesinin yeni anlamlar kazandığını görüyoruz. ABD’nin İngiltere’den bağımsız bir siyasi yapı olarak tanındığı 1783 Paris Antlaşması’na göre aslında Amerikan cumhuriyeti “1763 sınır çizgisinin doğusunda yer alan orijinal kolonilerden” (Churchill 2003, s. 7) oluşuyordu. Geriye kalan, ve bugün ABD olarak bildiğimiz, toprağın tamamı Avrupalı yerleşimcilere karşı savaşmış ve uluslararası tanınırlık kazanmayı başarmış Amerikan yerlilerine aitti. Ne var ki, antlaşmanın imzalanmasından kısa bir süre sonra batıya doğru yayılma süreci ve açık kader başladı. Dolayısıyla da, ellerinde olandan daha geniş bir alana hâkim olmayı ve böylelikle de bu topraklardaki gerçek yerliler hâline gelmeyi arzu eden kolonyal (ya da artık bir anayurt olmadığı için kolonyal olmadığı söylenen) nüfus, evvelki sömürgeci savaşlardan hayatta kalmayı ve varlığını antlaşmalarla garanti altına almayı başarmış yerli halklara dönük katliamları bir kez daha başlattı. Samir Amin de “ABD’nin doğrudan soykırım üzerine inşa edildiğinden” söz etmekte ve, yukarıda da alıntılanmış olduğumuz üzere, Amerika’daki yerleşimcilerin ayrılıktan sonra, eski anayurtlarının kanunlarına engellenemeyecek vahşi sömürgeci politikalar uygulamaya koymayı istediklerini belirtmektedir (1989, s. 57-58).

Potansiyel bir ucuz emek gücü olabilecek⁹ yerli nüfusu kasıtlı olarak, âdeta kudurmuşçasına yok eden yüceltilmiş sömürgeciliğin bu ilk örneği, bunu açık kaderini gerçekleştirme uğruna yapmıştı. Bu “açık kader” tabiri ilkin 1840’larda “Demokrat siyasetçi ve yayıncı John L. O’Sullivan tarafından Amerikan yayılcılığı sürecini betimlemek için” (Horsman 1981, s. 219) türetilmişti. Aslında, O’Sullivan bu ifadeyi Amerika’nın “doğal sürecine” karıştığını ya da müdahale ettiğini düşündüğü başka ülkelere yönelik bir eleştiri olarak kullanarak, “başka uluslar bizim yüceliğimizi sınırlandırmaya uğraşiyor ve açık kaderimizi gerçekleştirimize, yani bizlere tanrının bir lütfu olan bu kıtayı kaplamamıza engel olmaya ça-

⁹ Pek tabii, yerleşimci nüfus zaten Afrikalı kölelere sahip olduğundan belki de ucuz emek sömürüsü hususunda yerli nüfusu kullanmaya lüzum görmüyorlardı.

lışıyorlar” (alıntı, Horsman 1981, s. 219) diyordu. Eskinin Britanyalıları olan bu sömürgecilerin “kıtaıyı kaplamaları” gibi kutsal bir hakka sahip oldukları düşüncesi, belki 1840’a değin bu ismi almamıştı; ama bunun pratik yansımaları, Paris Antlaşması imzalandığından beri gerçekleşmekte olan bir maddi sürecin temelini teşkil ediyordu. Yerleşimciler, “tanrının inayetinin” kendilerine, bugün ABD adıyla bildiğimiz topraklara yayılma ve yerleşme hakkını verdiğiine inandıkları için yerli nüfusun katlini zorunlu görüyorlardı. Gerçekten de katliam, yayılmanın tesadüfi bir sonucu değil, artık Britanyalı olmayan yerleşimcilerin kendileri ile yeni ulusları arasındaki ilişkiye yaklaşımlarının bir parçasıydı. Dolayısıyla, bu ulusun doğuşuna baktığımızda Paris Antlaşması’nu imzalayan George Washington’un, batıdan ilerlemek suretiyle Mississippi Nehri’nin doğusundaki yerli halkların üzerine gidilmesi gerektiğini belirttiğini ve buna karşı çıkanların da “zor yolu ile kırılmalarını, ya da Thomas Jefferson’ın açıkça söyleyeceği üzere ‘imha edilmelerini’” (Churchill 1998, s. 211) savunduğunu görmekteyiz. Yani, anlayacağınız üzere, açık kader ve onunla bağlantılı imha politikalarının tasarlanmasında bu ulusun “kurucu atalarından” da ikisinin rolü vardı.

Kanımcı, açık kader kavramı yüceltilmiş sömürgecilikle bağlantılı bir ideolojidir. ABD kendisini koloni olmayan, başına buyruk, sömürgeci ayrımlara ev sahipliği yapmayan ve uygar (yani Avrupalı) bir ulus olarak tanımlamaya çalışıyordu ve bu sebeple de ele geçirmeyi arzu ettiği topraklarda yaşayan Avrupalı olmayan halklarla baş etmesi gerekiyordu. Bu yeniyetme ulus, civardaki topraklara hâkim olmayı istiyordu; fakat beyaz niteliğini yitirecek olursa Avrupalı devletlerin gözünde uygar bir ulus olmaktan çıkacağını biliyordu (bu ayrıca köleliğin ortadan kaldırılması açısından da sorunlara yol açabilirdi). Dahası, bu yeni topraklarda yerli nüfusun bulunması da Amerikalı yurttaşların toprak üzerindeki hak iddiasına gölge düşürmekteydi. *Race and Manifest Destiny* [Irk ve Açık Kader] adlı kitabında Reginald Horsman Amerikan kimliğine dair bu yeni algının yerleşimciler için ne gibi zorluklara yol açmış olduğundan söz etmektedir:

“ABD’de pek çokları, sömürgeci debdebenin cumhuriyeti bozacağına inanıyordu. Fakat çok sayıda Anglo-Sakson olmayan insanı eşit yurttaşlar olarak birliğe katmayı da istemiyorlardı. Çünkü bu gibi aşağı kimselerin de cumhuriyetin yapısını bozacakları düşünülüyordu. Kısa sürede, bu ikilemden yayılmacılığa muhalif bir akım doğdu. Ne var ki, yayılmacılığa direnç gösterenlerin kaygısı öbür halkların göreceği zarar değil, başka ırkların [köle değil de yurttaş olarak] toplumda varlık göstermelerinin ABD toplumunda tahribata neden olacağı düşüncesiydi” (1981, s. 231).

Böylece, Lord Jeffrey Amherst’in Amerikan Devrimi’nden kısa bir süre önce kullandığı ifadeler ile, “bu tiksiniç ırkın kökünün kazınması için” (alıntı, Churchill 1998, s. 211) yayılma sürecine toplu katliamlar, sürgünler, paralı Kızılderili avcıları ve türlü biyolojik savaş biçimleri gibi uygulamalar eşlik etti.

Yüceltilmiş sömürgeciliğin birinci perdesi olan 18 ve 19. yüzyılların o meşhur, açık soykırım politikaları neticesinde sömürgeleştirilenlerin çoğu öldürülmüş ve

kalanları da rezervlere kapatılmıştır; fakat bugün bu soykırım pratiklerinin o şekilde sürmekte olmadığı açıktır. Öte yandan, bunları trajik bir geçmişin hazin olayları derekesine indirgemek ciddi bir hata olacaktır, hele de benzeri uygulamalar dünyanın türlü yerlerindeki “yerleşimci devletlerin politikalarına iliştirilmiş bir biçimde [...] aslında hâlâ süregitmekte olduğundan” (Churchill 1998, s. 97). Açıktır ki, varlığını korumuş olan bu sömürgecilik örneklerinde yerli halkı yok etmek gibi bir hedef hâlâ vardır; ama söz konusu imha politikaları süblimleşmiş bir soykırım sürecinin parçaları olarak uygulamaya konmaktadır. Bu demektir ki, bugünün yüceltilmiş sömürgeci memleketlerinde soykırım daha az dikkat çekici bir biçime bürünmüştür. Mesela yerlilere yönelik toplu katliamlar ve süreklilikli avlar söz konusu değildir; şüphesiz, başka ülkelerdeki soykırımları kınamayı pek seven sömürgeci halkın büyük çoğunluğu böylesi bir şeyden hoşlanmayacaktır. Dolayısıyla, imha görünür hâlini yitirip süblimleşmiştir ve yerlileri ortadan kaldırma politikaları kabul edilebilir, çoğunlukla gözden kaçan biçimler almışlardır. Bu politikalar *bantustan*’lar oluşturma, hatta kısırlaştırma programları şeklinde zuhur edebilmektedir. Bazen ucuz emek sömürsü politikaları ile çakıştıkları görülmektedir; fakat değişmeyen, bunların daima soykırıma dönük oldukları gerçeğidir. Amerika’da Navaho yerlilerinin plütonyum madenlerinde çalıştırılması örneğine bakacak olalım; sömürgeleştirilenler bir ucuz emek kasti olarak kullanılmış ve topraktan çıkardıkları maddenin radyoaktif doğasına ilişkin kesinlikle bilgilendirilmemişlerdi. Anlayacağınız bu, ölümcül bir iş koluydu (Churchill 1998, s. 305-12). Entegrasyon fermanları (örn. Kanada’nın “Beyaz Bildirisi”)¹⁰, kısırlaştırma programları, açık savaş, Apartheid, kaynak kısıtlamaları vs. gibi soykırım politikalarının sürekli gelişimi, yüceltilmiş sömürgeciliğin en belirleyici yönlerindedir; çünkü, yukarıda da belirttiğimiz üzere, bu sömürgecilik biçiminde sömürgeci, sömürgeleşenin toprağını kendi anayurdu olarak görmeyi arzulamaktadır. Dolayısıyla da, sömürgeleşenin ortadan kaldırılması demek, meşruiyete yönelik rahatsız edici tehditlerin ortadan kaldırılması demektir.

In All Our Relations [Tüm İlişkilerimiz] isimli kitabında Winona LaDuke, kapitalist sanayinin yerli toprakları işgal sürecine yön vermiş olan imha dürtüsünü incelemektedir. LaDuke’a göre yerli topluluklar, pek çok sanayi kuruluşu tarafından kobay olarak kullanılmışlardır ve yaşam alanları da atık deposu muamelesi görmüştür. Mesela atom bombası ilkin yerli topraklarında test edilmişti ve oranın halkının (gerek potansiyel birer kurban olarak gerekse potansiyel ucuz emek kaynağı olarak) başına gelecekler zerre umursanmamıştı. “Son 45 yılda,” diyor LaDuke, “Nevada’daki Batı Shoshone halkının topraklarında 1000’i aşkın atomik patlama gerçekleştirilmiştir. Bu, Batı Shoshone’ları yeryüzünün en çok bombalanmış ulusu

¹⁰ Beyaz Bildiri: 1969 senesinde Kanada hükümeti tarafından gündeme alınan ve hukuki olarak “yerli” statüsünü ortadan kaldırmayı amaçlayan yasa tasarısı -çev.

kılmaktadır” (1993, s. 3).¹¹ Dahası, Amerika kıtalarındaki yerli toprakları, nükleer ve kimyasal sanayinin zehirli atıkları için hayli elverişli birer çöplük olarak kullanılmaktadır. LaDuke, “Yerli Amerika’nın zehirli istilası” olarak nitelendirdiği bu pratiklerin yerli toplulukların hayatta kalma becerilerine uzun vadeli etkilerini incelemiştir. Bu bağlamda, LaDuke, “bedenlerinde, türlü sınaî kuruluşlar tarafından su kaynaklarına boşaltılan PCB, DDT, Mirex, HCB vs. gibi kimyasallar biriken” yerli kadınların genellikle zehirli istilanın ilk kurbanları olduğunu öne sürmektedir: “Bu kimyasallar vücudun yağ tabakasında depolanmakta ve anne sütü ile dışarıya atılabilmektedir. Bu da, sütümüzden bebeklerimize yoğun dozda zehir geçebileceği anlamına gelmektedir” (1999, s. 19).

Yerli topluluğun biyolojik açıdan varlığını sürdürülebilirliği becerisine ket vurma amacıyla yerli kadınlara zarar vermeye dönük politikalara sömürgeci rejimlerde sıklıkla rastlanır. Angela Y. Davis ve daha niceleri, sömürgeleştirilen kadınların sömürgecilik tarafından nasıl özel olarak hedef alındıklarını tahlil etmişlerdir. Apartheid dönemi Güney Afrika’ında, “[siyahî] kadınların ev kadını rolünü üstlenmeleri gerektiği” gibi ataerkil bir varsayım ile hareket eden Apartheid yönetimi “işsiz siyahî kadınların [...] beyaz bölgelerine (ki bu, ülkenin % 87’siydi!) girişini yasaklamıştı. Çoğu durumda bu kadınlar, eşlerinin yaşadığı ve çalıştığı kentlere bile giremiyorlardı” (Davis 1983, s. 235). Bu uygulama, “sanayi kentlerinde Afrikalı ailelerin sağlanmasında hâlinde ortaya çıkacak aile yaşamının Apartheid’a karşı direnişi kuvvetlendirebileceği” (1983, s. 235) iddiaları ile meşrulaştırılıyordu.

Sömürgeleşenin biyolojik üreme kapasitesine darbe vurma hedefi doğrultusunda yerli kadınları hedef alan politikalar yerleşimci sömürgeciliğin -benim yüceltilmiş sömürgecilik adını verdiğim- şu anki aşamasında, LaDuke’un da belirttiği üzere, çok daha yıkıcı biçimlere bürünmüştür. Sömürgeleşen kadın bedenlerinin bu zehirli istilasının kasıtlı olmadığını iddia edilebilir; fakat bunun için, sömürgecinin bu atık maddelerin zehirli doğasına dair hiçbir bilgisinin olmadığını, buna dair hiç araştırma yapmamış olduğunu düşünmek gerekecektir. Diyelim ki vaziyet öyle olsun, o hâlde bu zehirli atıklar neden sömürgeci halkın yaşadığı yerlere değil de, özellikle yerli topraklarına boşaltılmaktadır? Dahası, LaDuke, Doğa Koruma Ajansı’nın (EPA) söz konusu kimyasalların etkilerinden tamamıyla haberdar olduğunu ve buna rağmen, koloni halkına kıyasla “kabilelere eşitlikçi bir fonlama sunmamakta” (LaDuke 1999, s. 3) olduğunu da not etmiştir.¹²

Amerika kıtalarında yerli kadınlar doğrudan kısırlaştırma programlarına da maruz bırakılmışlardır. Örneğin sırf bu yüzyılda:

“1970-75 yılları arasında [Amerikan yerlisi kadınları] % 42’si, ABD İçişleri Bakanlığının Kızılderili İşleri Bürosu’na bağlı Kızılderili Sağlık Hizmeti tarafından, bilgileri dışında

¹¹ Burada sözü geçen “45 yıl” tarihi, alıntılanan kitap 1999’da yazılmış olduğundan, eskimiştir.

¹² Yerli Çevre Ağı adlı kuruluşun başkanı olan Tom Goldtooth’tan alıntılanmıştır.

kısırlaştırılmıştı. Söz konusu vakaların en aşağı dörtte birinde kadınlar, rızaları alınmak şöyle dursun, kısırlaştırıldıklarının bilincinde bile değillerdi” (Churchill 1998, s. 377).

Dolayısıyla da, süregitmekte olan zehirli istilanın aynı imha dürtüsünden bağımsız olduğunu iddia etmek akıl-dışı olacaktır.

Sömürgeciliğin tarihi yansıtılırken, bu soykırımların aktarılışına damga vuracak olan, pek tabii ki, inkârdır. Modern sömürgeciliğin ortaya çıktığı evrede devreye sıkça sokulan *terra nullius* ideolojisine bir kez daha başvurulacaktır. Buna göre “kıtadaki yerli nüfusun çok ufak olduğu izlenimini yaratmak için demografik manipülasyon yapılmakta [...] sömürgeleşen bölge, sömürgecilerin gelişinden evvel bir *terra nullius*, yani boş toprakmış gibi yansıtılmaktadır” (Churchill 1998, s. 130). Smithsonian müzesinin, koloni-öncesi yerli nüfuslara dair nicel temsilde ve Filistin’in, Aşkenaz Yahudileri’nin varışından önce çorak ve bomboş bir çöl olduğu şeklindeki Siyonist efsanede bu durum daha da berraklaşmaktadır. Egemen tarihsel anlatılardan yerli nüfusun silinmesi sömürgeci tahakküm doktrinlerini alevlendirmektedir.

Dahası, yüceltilmiş sömürgeciliğin sıkça, alenen gerici ideolojilerle yan yana varlık gösteren, liberal ideolojiler tarafından da karakterize edildiğine tanıklık ederiz. Amaç, sömürgeci bugünü ve bunun soykırıma dayalı yapısını örtbas etmektir; bir nevi, hamiyetli bir soykırım inkârıdır bu. Söz konusu liberal yaklaşım, sömürgecinin toprağının geçmişteki bir noktada gasp edilişi için “özür dilemekte;” ama günümüzdeki sömürgeci varlığı inkâr etmektedir. Buradaki varsayım, sömürgeciliğin tarihe karışmış olduğudur. Oysa hakikatte sömürgeci “süreçler geçmişin ‘trajik ve acıklı’ ve fakat değiştirilemez birer unsuru derekesine indirgenemezler. Çünkü bunların hâlâ süregitmektedir” (Churchill 1998, s. 97) ve bu gerçek, yüceltilmiş sömürgeciliğin türlü ideolojilerince reddedilmektedir.

O hâlde sömürgeci geçmiş ile bugünkü sömürgeci gerçek arasındaki kopukluk, koloninin anayurttan maddi kopukluğunun ideolojik bir yansıması olarak görülebilir. Sömürge, anayurdundan ayrılarak kendisini anayurduna dönüştürdüğünde, gerçekte var olan sömürgecilik, yerleşimcinin kolektif tahayyülünün dışına itilerek, sömürgecinin kendisini bir sömürgeci olarak görmediği yeni bir yerlilik kimliğinin altına süpürülmektedir. Ne var ki, somut sömürgeci ilişkilerin süblimleşmiş, ayrılık ideolojisinin katmanları altına itilmiş olduğu gerçeği, yerleşimci sömürgeciliğin son sömürge karşıtı isyanlar dalgasında yok olmuş olduğu anlamına kesinlikle gelmemektedir. Dolayısıyla, sömürge karşıtı teorinin bugünkü görevi yüceltilmiş sömürgecilik ideolojisi ile başa çıkmak ve sömürgeyi anayurttan bağımsızlaştırmanın değil, bu yeni sömürgeci anayurtları kendilerinden bağımsızlaştırmanın yollarını aramaktır.

Alıntılanan Kaynaklar

Amin, Samir. *Eurocentrism*. Trans. Russell Moore. New York: Monthly Review Press, 1989. ---.

Obsolescent Capitalism. Trans. Patrick Camiller. London: Zed Books, 2003.

Bhabha, Homi K. *The Location of Culture*. New York: Routledge, 1994.

- Churchill, Ward. *Acts of Rebellion: The Ward Churchill Reader*. New York: Routledge, 2003. ---. *A Little Matter of Genocide: Holocaust and Denial in the Americas, 1492 to the Present*. Winnipeg: Arbeiter Ring Publishing, 1998.
- Davis, Angela Y. *Women, Race & Class*. New York: Vintage Books, 1983.
- Fanon, Frantz. *The Wretched of the Earth*. Trans. Constance Farrington. New York: Grove Press, 1963.
- Horsman, Reginald. *Race and Manifest Destiny: The Origins of American Racial Anglo-Saxonism*. Cambridge, Mass.: Harvard UP, 1981.
- James, C. L. R. *The Black Jacobins: Toussaint L'Ouverture and the San Domingo Revolution*. 2nd ed. New York: Vintage Books, 1989.
- LaDuke, Winona. *All Our Relations: Native Struggles for Land and Life*. Cambridge, Mass.: South End Press, 1999.
- Memmi, Albert. *The Colonizer and the Colonized*. Boston: Beacon Press, 1991.
- Mills, Charles W. *The Racial Contract*. Ithaca, NY: Cornell UP, 1997.